

IMPACTUL CRIZEI ECONOMICE ACTUALE ASUPRA ECONOMIEI REPUBLICII MOLDOVA

IMPACT OF THE CURRENT ECONOMIC CRISIS ON THE ECONOMY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Iulia CAPRIAN¹

Svetlana GHERJAVCA²

Virginia COJOCARU³

Rezumat

Criza economică reprezintă o disfuncție importantă în funcționarea economiei unei țări, caracterizată prin scăderea semnificativă a indicatorilor de bază. Începând cu anul 2022, economia Republicii Moldova a fost afectată de un nou val al crizei economice, determinat de criza energetică, războiul dintre Rusia și Ucraina, fluxul mare de refugiați, nivelul înalt al inflației și secetă. După o scădere importantă a indicatorilor de bază în anul 2022, se poate considera că a doua jumătate a anului 2023 va constitui începutul redresării economice, urmată în anul 2024. Drept factori contributivi pentru aceasta pot deveni: finanțarea externă semnificativă, implementarea programelor de susținere socială și scăderea nivelului inflației. Această situație impune întreprinderea consecventă a măsurilor anticriză de către autoritățile centrale ale țării și promovarea continuă a reformele structurale în economia națională.

Cuvinte cheie: criză economică; recesiune economică;

Abstract

The economic crisis represents an important dysfunction in the functioning of a country's economy, characterized by a significant decrease in basic indicators. Starting from 2022, the economy of the Republic of Moldova was affected by a new

¹ doctor, conferențiar universitar, 0000-0001-7701-5356, kaprianusm@gmail.com

² , doctor în științe economice, lector universitar, ORCID ID 0009-0002-2994-8412, svetlana.gherjavca@usm.md

³ asistent universitar, virginia.cojocaru@usm.md, orcid 0009-0000-3936-1979

^{1,2,3} Universitatea de Stat din Moldova, 60 Alexe Mateevici, Chisinau, Republic of Moldova

wave of the economic crisis determined by the energy crisis, the war between Russia and Ukraine, the large flow of refugees, the high level of inflation and the drought. After an important decrease in the basic indicators in 2022, it can be considered that the second half of 2023 will constitute the beginning of the economic recovery followed in 2024. Significant external financing, the implementation of social support programs and the decrease in inflation can become contributing factors for this. This situation requires the consistent undertaking of anti-crisis measures by the country's central authorities and the continuous promotion of structural reforms in the national economy.

Keywords: economic crisis; economic recession;

JEL classification: G01, O11

INTRODUCERE

În opinia autorului Engin Meriç, criza economică poate fi definită ca un complex de fluctuații importante „în afara limitelor acceptabile de schimbare, ale prețurilor sau livrărilor de pe orice piețe de mărfuri sau servicii sau factori de producție” [20].

La începutul anului 2023, unii experți au fost de opinia că economia Republicii Moldova se confruntă cu o situație de policriză, care s-a transpus într-o stagflație exprimată prin recesiune economică pe fundalul unui nivel înalt al inflației.

Situația din Republica Moldova se complică prin faptul că acest cataclism economic se desfășoară simultan cu o criză economică globală determinată de efectele propagate ale pandemiei globale COVID-19, efectele crizei energetice și consecințele războiului din Rusia și Ucraina.

ANALIZA LITERATURII DE SPECIALITATE

La sfârșitul anului 2022, evoluțiile recente și perspectivele de dezvoltare economică a Republicii Moldova au fost prezentate de membrul corespondent Alexandru Stratan în cadrul unei prelegeri ținute la Academia de Științe a Moldovei. [12]

Problemele economice ale Republicii Moldova au fost studiate în cadrul cercetărilor experților Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”. [2], [9]

Problemele crizelor financiare, inclusiv în Republica Moldova, au fost examinate în lucrările autorului Luchian Ivan împreună cu diferiți coautori. La fel, a fost prezentat impactul crizei pandemice globale asupra economiei Republicii Moldova. În mod special, pot fi menționate articolele acestui expert dedicate aspectelor financiare ale crizei economice globale curente și crizei economice din

Republica Moldova [19].

În afară de cele menționate, sunt remarcabile publicațiile unor analiști dedicate diferitor aspectele ale crizei economice actuale din Republica Moldova. [10], [11]

SCOPUL LUCRĂRII

Lucrarea are drept scop prezentarea aspectelor de bază ale crizei economice actuale din Republica Moldova și perspectivele evoluției acesteia.

METODOLOGIA CERCETĂRII

Cercetarea fenomenului crizei economice actuale din Republica Moldova a fost efectuată prin studierea bazelor de date oficiale, publicațiilor Institutului Național de Cercetări Economice, IDIS „Viitorul” și articolelor prezentate în Internet cu opiniile experților economici.

RESULTATE CERCETĂRII

Principala caracteristică a unei crize economice constituie scăderea importantă a Produsului Intern Brut (PIB).

În Tabelul 1 este prezentat tabloul legat de dinamica PIB-ului.

Tabelul 1

Dinamica	PIB-ului	Republicii	Moldova
Indicatorii		Nivelul (%)	
<i>Dinamica PIB-ului în anii precedenți</i>			
2020			-7,0
2021			+13,9
2022			-5,9
Primul trimestru al anului 2023			-2,4
Primul semestru al anului 2023			-2,3
<i>Proгноzele pentru anul 2023</i>			
Proгноza Guvernului Republicii Moldova			+2,5%
Proгноza Băncii Mondiale (iunie 2023)			+1,8
Proгноza BERD (septembrie 2023)			-1,3
Proгноza FMI (octombrie 2023)			+2,0
<i>Proгноzele pentru anul 2024</i>			
Proгноza Guvernului Republicii Moldova			+3,5
Proгноza Băncii Mondiale (iunie 2023)			+4,2
Proгноza BERD (septembrie 2023)			+3,5
Proгноza FMI (octombrie 2023)			+4,3

Surse: [4], [5], [13], [14], [15], [16], [17], [22]

În rezultatul analizei datelor oficiale se poate afirma că în anul 2022 a început un nou val de criză economică în urma redresării situației cauzate de criza pandemică COVID-19 din anul 2020, când a avut loc o scădere a PIB-ului de 7,0%.

În acest context, experții IDIS „Viitorul” au afirmat [9]: „Economia moldovenească a fost puternic afectată în 2022 de o serie de crize fără precedent, cum ar fi: agresiunea Rusiei din Ucraina, criza energetică, inflația persistentă și seceta. Aceste crize au pus firmele sub presiuni mari de costuri și de competitivitate, ceea ce a dus la o scădere economică de 5,9%, sectoarele economice cele mai afectate fiind agricultura, construcțiile și tranzacțiile imobiliare, precum și industria.”

În anul 2023 a devenit evident că situația de criză continuă după constatarea scăderii PIB-ului în primul trimestru față de perioada similară din anul precedent cu 2,4% și, respectiv, reducerea indicatorului nominalizat pentru primul semestru cu 2,3%.

Cu toate acestea experții sunt optimiști privind rezultatele anului 2023, diapazonul prognozelor plasându-se între scăderea de 1,3% (estimarea Băncii Europene de Reconstrucție și Dezvoltare) și creșterea de 2,0% (Fondul Monetar Internațional).

Cadrul bugetar pe termen mediu (2024-2026), aprobat de Guvern, preconizează că în următorii ani PIB-ul va crește cu 2,5% în 2023 și cu 3,5% în 2024. [13]

Argumentele experților BERD sunt următoarele [5]: „Finanțarea externă semnificativă a sectorului oficial în 2023 a susținut moneda națională, a crescut rezervele valutare și a redus presiunea asupra bugetului de stat suprasolicitat. Guvernul a majorat salariile și pensiile din sectorul public și a extins sprijinul social pentru cei mai vulnerabili. Împreună cu scăderea inflației, acest lucru a dus la o creștere reală a veniturilor devenind pozitivă în al doilea trimestru al anului 2023, deschizând calea pentru redresarea economică în a doua jumătate a anului 2023.”

Pentru anul 2024 se așteaptă începutul relansării economice, nivelul prognozat plasându-se între 3,5% și 4,3%.

Analiza crizei economice actuale din Republica Moldova poate fi continuată prin prisma dinamicii unor indicatori economici de bază (Tabelul 2)

Tabelul 2

Dinamica unor indicatori economici de bază (%)

Indicatorii	2022	Semestrul I 2023
Producția industrială	-5,1	-7,6
Producția agricolă	-29,8	-1,0
Investițiile în active imobilizate	-11,6	-4,9
Valoarea comerțului exterior cu bunuri	+31,3	-3,4
Volumul mărfurilor transportate	+5,9	-11,3

Surse: [16], [17]

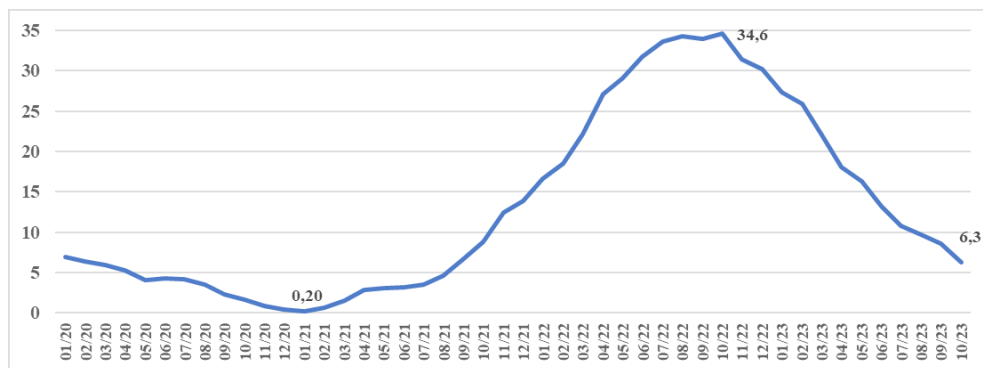
În anul 2022, producția industrială a scăzut cu 5,1% comparativ cu anul 2021, după ce a urmat o reducere cu 7,6% în semestrul I al anului 2023. Cele mai afectate domenii au fost industria extractivă și industria prelucrătoare.

Producția agricolă globală în anul 2022 s-a diminuat cu 29,8% comparativ cu anul 2021 și s-a redus cu 1,0% în primele șase luni ale anului 2023.

Reducerea investițiilor în imobilizările corporale au determinat scăderea valorii investițiilor în activele imobilizate pentru anul 2022 cu 11,6% comparativ cu anul 2021. În prima jumătate a anului 2023 acest indicator a înregistrat o diminuare cu 4,9% față de perioada similară a anului 2022.

În prima jumătate a anului 2023 a avut loc scăderea valorii comerțului exterior de bunuri cu 3,4% și a volumului mărfurilor transportate cu 11,3%.

Criza economică actuală din Republica Moldova se caracterizează printr-un nivel înalt al inflației (Figura 1).

Sursa: [25]

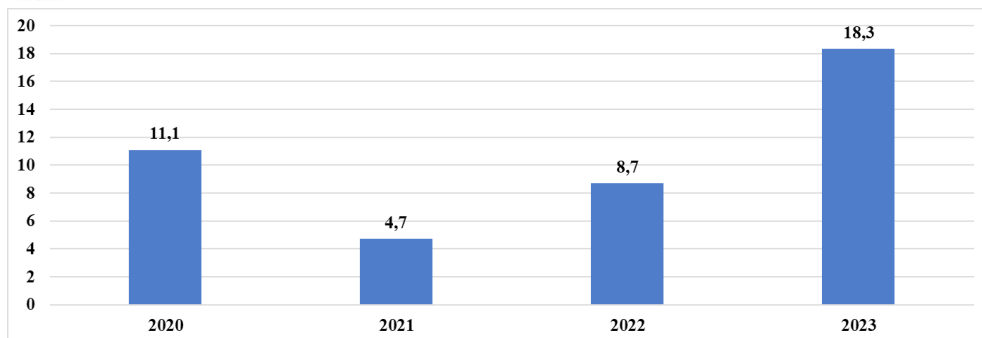
Figura 1. Dinamica ratei anuale a inflației în Republica Moldova (%)

În perioada ianuarie 2021 – octombrie 2022 rata anuală a inflației a crescut de la 0,20% până la 34,6%. Drept un anumit succes poate fi considerată reducerea ulterioară a acestui indicator până la 6,3% în octombrie 2023.

În anul 2022 următoarele componente ale Indicelui Prețurilor de Consum au înregistrat următoarele majorări: produse alimentare – 28%, produse nealimentare – 18,4%, servicii – 27,3% față de anul 2021.

Autoritățile centrale ale Republicii Moldova prognozează o rată medie anuală a inflației de 6,0% în 2023 și 5,5% în anul 2024. [13]

Criza economică a afectat starea finanțelor publice, manifestată în principal prin mărirea deficitului Bugetului de stat (Figura 2).

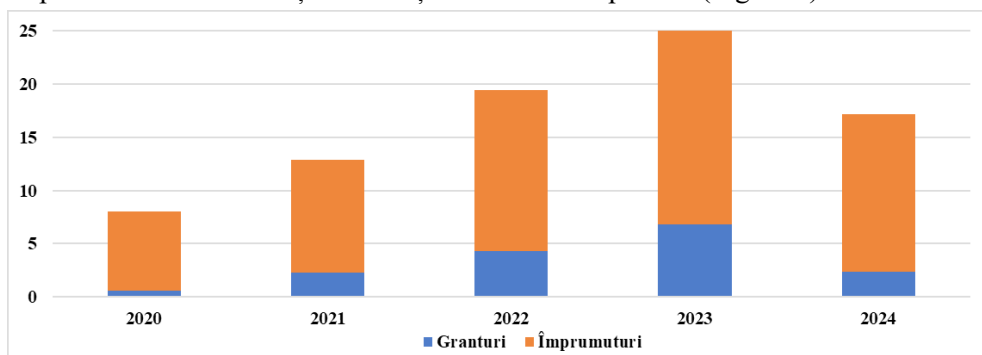
Surse: [1], [3], [18], [24]

Figura 2. Dinamica deficitului Bugetului de stat al Republicii Moldova (miliarde lei)

Astfel, nivelul prognozat al deficitului Bugetului de stat constituie 18,3 miliarde lei, fiind în creștere cu 9,6 miliarde lei (sau de 2,1 ori) față de anul 2021.

Pentru anul 2024 deficitul bugetului de stat este estimat în limita de 15,8 miliarde de lei sau 4,6% din PIB. [6]

Pentru soluționarea problemelor legate de executarea Bugetului de stat Republica Moldova a obținut finanțarea externă respectivă (Figura 3).

Sursa: [21]

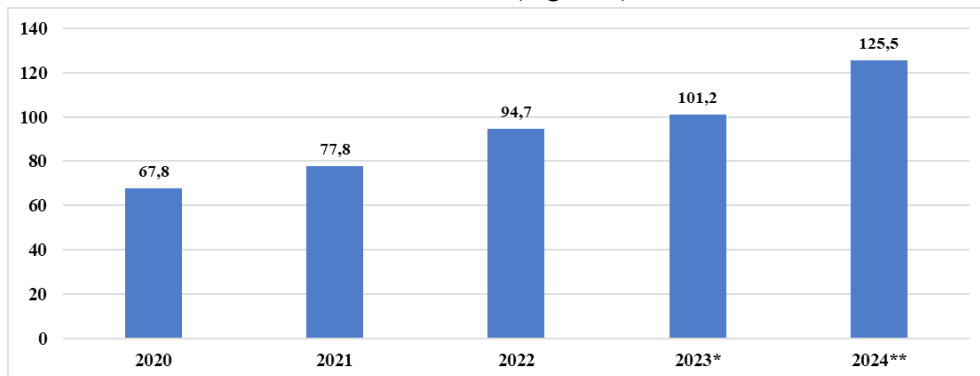
Figura 3. Dinamica finanțării externe a Bugetului de stat al Republicii Moldova (miliarde lei)

În anul 2023, Bugetul de stat a primit finanțare externă în mărime de 25,0 de miliarde de lei, fiind în creștere cu 5,6 miliarde lei (sau cu 28,9%) față de anul 2022. Din această sumă, 6,8 miliarde lei au fost granturi, iar 18,2 miliarde lei au fost primite în formă de împrumuturi.

În anul 2024 se așteaptă finanțare externă în volum de 17,2 miliarde de lei (cu o reducere de 7,8 miliarde lei mai puțin față de anul 2023), din care 2,4 miliarde lei vor fi granturi și 14,8 miliarde lei – împrumuturi.

Soluționarea problemelor bugetare prin atragerea împrumuturilor externe și interne a condus la mărirea datoriei de stat (Figura 4).

* situația din octombrie 2023

** date de prognoză

Surse: [7], [8], [23]

Figura 4. Dinamica datoriei de stat a Republicii Moldova (miliarde lei)

În octombrie 2023, datoria de stat a Republicii Moldova a constituit 101,2 miliarde lei, mărindu-se față de sfârșitul anului 2022 cu 6,5 miliarde lei (sau cu 6,9%). Iar pentru anul 2024 este prognozat un nivel al acestui indicator de 125,5 miliarde lei cu o pondere de circa 37% din PIB.

CONCLUZII

Cercetările efectuate au demonstrat că, în urma problemelor cauzate de pandemia COVID-19 în anul 2022, economia Republicii Moldova a fost afectată de un cataclism economic nou. În mare parte, acesta a fost rezultatul impactului crizei energetice globale, conflictului militar dintre Rusia și Ucraina, problemele cauzate de refugiați și seceta. Desfășurarea crizei economice actuale a fost demonstrată prin scăderea importantă a nivelului unor indicatori de bază. La fel, prognozele experților vorbesc despre declanșarea procesului de redresare economică în a doua jumătate a anului 2023, care va continua în anul 2024.

Pe acest fondal, este necesară implementarea reformelor structurale ale economiei Republicii Moldova în contextul integrării europene și continuarea eforturilor de fortificare a securității energetice a țării.

De asemenea, este de menționat că atragerea finanțării externe pentru soluționarea problemelor finanțelor publice necesită prudență în vederea asigurării sustenabilității sistemului respectiv.

REFERINTE BIBLIOGRAFICE

1. Anul 2021 a fost încheiat cu un deficit bugetar de 4,7 miliarde lei, <https://www.bizlaw.md/anul-2021-a-fost-incheiat-cu-un-deficit-bugetar-de-47-miliarde-lei>
2. Anul 2022 a fost cel mai lovit de crize din istoria Republicii Moldova: Prognozele IDIS pentru 2023, <https://tv8.md/2023/13/01/anul-2022-a-fost-cel-mai-lovit-de-crize-din-istoria-republicii-moldova-prognozele-idis-pentru-2023/220281>
3. Anul 2022 s-a încheiat cu un deficit bugetar de 8,2 miliarde lei, <https://www.bizlaw.md/anul-2022-s-a-incheiat-cu-un-deficit-bugetar-de-82-miliarde-lei>
4. Banca Mondială a majorat prognoza de creștere a PIB-ului Moldovei pentru 2023 cu 0,2 p.p. - de la 1,6% la 1,8%, <https://infomarket.md/ro/analytics/317624>
5. BERD a îmbunătățit prognoza privind PIB-ul Moldovei pentru 2023 și prevede o creștere economică zero în acest an, în loc de declinul de 1,3% preconizat anterior, <https://infomarket.md/ro/analytics/326377>
6. Bugetul public național pentru 2024, cu un deficit de 15,8 mld. de lei, aprobat de Parlament în prima lectură, <https://voceabasarabiei.md/bugetul-public-national-pentru-2024-cu-un-deficit-de-158-mld-de-lei-aprobat-de-parlament-in-prima-lectura/#:~:text=Deficitul%20bugetului%20de%20stat%20se,%2C5%25%20%E2%80%93%20cea%20intern%C4%83>
7. Buletin statistic lunar privind datoria de stat. Octombrie 2023, <https://mf.gov.md/sites/default/files/Buletin%20statistic%2010.2023.pdf>
8. Datoria de stat a R.Moldova crește ca pe drojdii! În 2024 va atinge 37 la sută din PIB, <https://ziua.md/datoria-de-stat-a-r-moldova-creste-ca-pe-drojdi-in-2024-va-atinge-37-la-suta-din-pib/>
9. Economia Moldovei între ecoul războiului și reziliență: prognoze pentru 2023-2024, <https://www.expert-grup.org/ro/activitate/comunicate-de-presa/item/2534-economia-moldovei-%C3%AEntre-ecoul-r%C4%83zboiului-%C8%99i-rezilien%C8%9B%C4%83-prognoze-pentru-2023-2024>
10. Economia Moldovei, lovită de criză în anul 2023. BERD a ajustat prognoza pentru țara noastră, <https://realitatea.md/bani-md-economia-moldovei-lovita-de-criza-in-anul-2023-berd-a-ajustat-prognoza-pentru-tara-noastra/>
11. Economia Republicii Moldova, în criză! Exporturile s-au prăbușit cu peste 20%, în șase luni, <https://realitatea.md/bani-md-economia-republicii-moldova-in-criza-exporturile-s-au-prabusit-cu-peste-20-in-sase-luni/>
12. „Evoluții recente și perspective de dezvoltare economică a Republicii Moldova”, prelegere publică susținută de m.c. Alexandru Stratan, la AȘM, <https://www.asm.md/evolutii-recente-si-perspective-de-dezvoltare-economica-republicii-moldova-prelegere-publica>
13. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr. 408 din 21.06.2023 cu privire la aprobarea Cadrelor bugetar pe termen mediu (2024-2026), <https://www.mf.gov.md/ro/buget/cadru-bugetar-pe-termen-mediu>
14. INCE, Tendințe în Economia Moldovei, Nr. 40 (trim. IV) 2020, http://dspace.ince.md/jspui/bitstream/123456789/1191/1/Tendinte_in_%20Economia_Moldovei.pdf

15. INCE, Tendințe în Economia Moldovei, Nr.44/2022 (trim.IV, 2021), http://dspace.ince.md/jspui/bitstream/123456789/1529/3/2021_nr_44Tendinte_in_Economia_Moldovei.pdf
16. INCE, Tendințe în Economia Moldovei, Nr.48/2023 (trim. IV, 2022), https://ince.md/uploads/files/1682586257_met_48_es_web.pdf?fbclid=IwAR3PVH9acnXDCE7AYeSIPVDkS_jCe5Ye8J2by6xZD4vHdEOARM4rHFRgcV8
17. INCE, Tendințe în Economia Moldovei, Nr.49/2023 (sem. I, 2023), <https://ince.md/ro/activitatea-ief/publicatii/met/>
18. Legea Republicii Moldova Nr. 359 din 22.12.2022 bugetului de stat pentru anul 2023 (Publicată la 28.12.2022 în Monitorul Oficial Nr. 435-437 art. 807)
19. Luchian Ivan, Filip Angela, Current financial problems of the Republic of Moldova. În: Conference Proceedings of The 4th Economic International Conference “Competitiveness and sustainable development in the context of European integration” 3th -4th November 2022, Chișinău, Technical University of Moldova, Faculty of Economic Engineering and Business, 2022, p. 201-206, ISBN 978-9975-45-872-6
20. Meriç Engin, What is Economic Crisis, <https://www.igi-global.com/dictionary/suggestions-for-smes-as-they-emerge-from-crisis-periods/47360>
21. Nica Virginia, Mai puțini bani din exterior în bugetul statului, în 2024, <https://moldova.europalibera.org/a/mai-putini-bani-din-exterior-in-bugetul-statului-in-2024-/32709686.html>
22. Noua prognoză a FMI: economia Moldovei va crește cu 2% în 2023 și cu 4,3% în 2024, <https://www.infotag.md/economics-ro/311132/>
23. Raport privind situația în domeniul datoriei sectorului public, garanțiilor de stat și recreditării de stat pe anul 2022, <https://mf.gov.md/sites/default/files/Raport%20Q4%202022.pdf>
24. Raportul privind executarea bugetului de stat în anul 2020, aprobat de Guvern, <https://mf.gov.md/ro/content/raportul-privind-executarea-bugetului-de-stat-%C3%AEn-anul-2020-aprobat-de-guvern>
25. Rata anuală a inflației, <https://www.bnm.md/ro/content/rata-inflatiei-0>

